

УДК 342.051 : 343.148

Д.В. Смерницький, кандидат юридичних наук,
начальник відділу Державного науково-дослідного
інституту МВС України

ІНСТИТУТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

Розглянуто теоретико-правову характеристику інституту інтелектуальної власності, а також поняття охорони, захисту та забезпечення прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Ключові слова: промислова власність, авторське право, суміжні права, інтелектуальна власність, охорона та захист прав інтелектуальної власності, забезпечення прав інтелектуальної власності.

Рассмотрена теоретико-правовая характеристика института интеллектуальной собственности, а также понятия охраны, защиты и обеспечения прав на объекты интеллектуальной собственности.

In the article considered the theoretical legal institution characteristic of intellectual property as well as the definition of protection, protection and enforcement of intellectual property.

Розвиток суспільства завжди був пов'язаний з його економічним благополуччям. У всі часи зростання економіки, а отже, і зростання достатку кожної людини окремо мали переважне значення при визначенні шляхів розвитку окремих сфер людської діяльності. З розвитком промисловості, сільського господарства, науки, мистецтва тощо укріплювалося прагнення до закріплення за творцями їх здобутків у сфері інтелектуальної діяльності, адже результати інтелектуальної діяльності потрохи теж почали набувати економічного значення на рівні з промисловим продуктом. З роками дедалі більше норм стосовно результатів інтелектуальної діяльності закріплювалися у відповідних нормативно-правових документах. Із зародженням поняття «інтелектуальна власність», що ототожнювало результати інтелектуальної діяльності (творчої діяльності людини) змінювалася нормативна база щодо її правової охорони та захисту. Таким чином, інтелектуальна власність прямо пов'язана з розвитком суспільства, його економічними та науковими здобутками, а отже, вивчення та дослідження інституту інтелектуальної власності має важливе значення з огляду на те, що саме встановлення необхідних норм правового забезпечення об'єктів інтелектуальної власності дозволяє ефективно впроваджувати їх у промислове виробництво та інші сфери діяльності людини.

Актуальність цього дослідження полягає в необхідності поліпшення вітчизняної нормативно-правової ситуації щодо забезпечення прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Питання суспільних відносин, що виникають у процесі забезпечення прав інтелектуальної власності, комплексно досліджували вітчизняні фахівці в галузі цивільного права (О.М. Пастухов, О.А. Підпригора, О.О. Підпригора), інформаційного (І.В. Арістова, К.І. Беляков, Р.А. Калюжний, О.В. Копан, В.С. Цимбалюк) та державного управління (В.О. Шамрай), а також вчені-адміністративісти (О.Г. Германова, І.Г. Запорожець, П.П. Крайнева, О.М. Мельник, О.П. Орлюк, О.Д. Святоцький, О.Ш. Чомахашвілі, А.В. Чукаєва) та інші. Окремим аспектам адміністративно-правового забезпечення прав інтелектуальної власності приділили увагу у своїх працях вітчизняні вчені: О.М. Бандурка, В.Т. Білоус, А.Т. Комзюк, В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, О.І. Остапенко, Т.О. Проценко, І.М. Шопіна, О.Н. Ярмиш та інші, а також російські вчені: А.Г. Андрюшин, С.В. Майбурд, В.В. Писачкин, Н.А. Мягкова та інші. Проте дослідження у цій сфері, враховуючи її актуальність, себе не вичерпали та потребують подальшого системного наукового аналізу.

Метою цієї статті є отримання нових наукових знань у сфері забезпечення прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Інтелектуальна власність упродовж всього етапу розвитку людини йшла пліч-о-пліч з удосконаленням добробуту людини, розвитком промисловості, торгівлі та наукового пізнання світу. При цьому еволюція людини тісно пов'язана зі створенням об'єктів інтелектуальної власності. Перші знаряддя праці, перші промислові вироби теж були об'єктами інтелектуальної власності, але за відсутності інститутів права та закріплених правових норм об'єкти інтелектуальної власності не мали належної правової охорони. Втім, з давніх часів суспільство дійшло висновку стосовно доцільності охорони об'єктів інтелектуальної власності та використання їх на власний розсуд, отримання правовласниками економічної вигоди. З розвитком правового суспільства та закріплених у відповідних документах норм права інтелектуальна власність теж стала набувати правового забезпечення, тобто правової охорони, захисту, регулювання.

На думку В.В. Писачкиної, інтелектуальній власності притаманний феномен інституційного характеру, що визначає соціальний статус авторів, винахідників та інших суб'єктів, які створюють нововведення. Вона регулює процеси творчої, культурної, соціальної, політичної та економічної практики, забезпечує охорону прав на об'єкти творчої діяльності та її ефективність [1, с. 3].

До проблем правового забезпечення інституту інтелектуальної власності упродовж останніх років зверталися чимало авторів. Досить детальний теоретико-правовий аналіз проведено в дослідженні І.Г. Запорожець, яка розглядає інститут інтелектуальної власності «...як комплексне правове утворення, яке перебуває одночасно під впливом норм приватного та публічного права» [2, с. 10].

Загалом, погоджуючись із наведеною точкою зору, слід зазначити, що забезпечення прав інтелектуальної власності переважно базується на нормах цивільного права. Але, резюмуючи наведені вище визначення, можна дійти висновку, що інститут інтелектуальної власності дедалі більше набуває адміністративно-правового та інформаційно-правового характеру.

Під адміністративно-правовим методом регулювання В.В. Конопльов, С.О. Кузніченко, В.Ю. Шильник, С.Ю. Беньковський розуміють сукупність правових засобів і способів (прийомів), які органи управління застосовують для забезпечення регулюючого впливу норм адміністративного права на суспільні відносини.

Адміністративно-правове регулювання управлінських суспільних відносин фактично є формою юридичного опосередковування зв'язків між суб'єктом і об'єктом управління, правовим засобом цілеспрямованого керуючого (управлінського) впливу [3, с. 12].

Адміністративно-правова норма, на думку І.П. Голосніченка, М.Ф. Стахурського та Н.І. Золотарьової, — це обов'язкове, формально визначене правило поведінки, яке встановлене та охороняється українською державою для організації і регулювання суспільних відносин, що виникають, розвиваються та припиняються у процесі здійснення виконавчої влади, та відповідальності у сфері державного і комунального управління [4, с. 21]. Зазначене стосується і регулювання відносин стосовно прав на об'єкти інтелектуальної власності.

З огляду на кількість галузей суспільного життя, що підпадають під регулювання нормами у сфері правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності, інститут інтелектуальної власності можна визначити як міжгалузевий, комплексний інститут суспільних відносин стосовно виключних прав на володіння, користування та розпорядження об'єктами інтелектуальної власності, а також деякими іншими прирівняними до них результатами творчої діяльності, який базується на нормах цивільного, фінансового, адміністративного, інформаційного права тощо. При цьому перелік правових норм, які можуть бути задіяні в регулюванні інституту інтелектуальної власності, повинен бути відкритим, адже норми, пов'язані з регулюванням чи обмеженням прав на об'єкти інтелектуальної власності, містяться у кримінальному, митному законодавстві, у законодавстві з оцінки, бухгалтерського обліку тощо. На цей час адміністративно-правовий метод регулювання стає дедалі вагомішим у сфері охорони та захисту інтелектуальної власності.

Дослідження еволюції поняття «інтелектуальна власність» свідчить, що власне термін «інтелектуальна власність» виник у процесі тривалої (починаючи з XVIII ст.) практики юридичного закріплення за певними суб'єктами прав на результати інтелектуальної діяльності. Наявність значної кількості визначень, пов'язаних із цією діяльністю, значно ускладнює усвідомлення її суті [2, с. 10].

Загалом діяльність може бути репродуктивною і творчою. Репродуктивна діяльність — це процес, що виконується за детальним алгоритмом, у результаті якого створюється продукт, який не має новизни як для самого суб'єкта діяльності (суб'єктивна новизна), так і для інших членів суспільства (об'єктивна новизна). Творча діяльність відрізняється від репродуктивної тим, що в основі її немає алгоритму і кінцевим результатом її є продукт, який має об'єктивну або суб'єктивну новизну. Результати творчої інтелектуальної діяльності, що мають об'єктивну новизну, є інтелектуальною власністю як такою. Але для того, щоб ці результати були визнані суспільством як об'єкти права інтелектуальної власності, необхідна їх формалізація в будь-який спосіб [5, с. 8].

Отже, інтелектуальна власність — це умовне поняття, яке використовують для позначення сукупності виключних прав на результати інтелектуальної (насамперед творчої) діяльності, а також прирівняних до них за правовим режимом засобів індивідуалізації учасників цивільних правовідносин [2, с. 10]. Зокрема, під терміном «володіння», на переконання Л.Б. Гальперіна та Л.А. Михайлової, слід розуміти знаходження об'єкта інтелектуальної власності (його матеріального носія) у володінні якого-небудь суб'єкта, «користування» — експлуатацію об'єкта, тобто

взяття в нього корисних властивостей для задоволення потреб суб'єкта права інтелектуальної власності; «розпоряджання» — надану законом можливість визначення юридичної долі інтелектуальної власності [6, с. 16; 7].

О.А. Підпригора та О.О. Підпригора вважають, що результат інтелектуальної діяльності має бути втілений у певну об'єктивну форму і здатний до відтворення [8, с. 120].

На думку В.А. Рассудовського, «володіння» є нічим іншим, як фактичним знанням суб'єктом тих ідей і рішень, з яких складається новостворений об'єкт та засновані на цьому особисті немайнові права автора. Правомочність користування та розпоряджання цим об'єктом автор розглядає як виключне право власника (монополія автора), оскільки здійснення іншими суб'єктами будь-яких дій відносно об'єкта можливе тільки з дозволу монопольного власника прав [6, с. 16; 9].

Як зазначає Н.М. Кейзеров, думки, переконання, духовний світ людини, її знання та досвід слід розглядати як основні складові інтелектуальної власності, що не виключає їх прояву в конкретному результаті, який виражається в об'єкті [10].

Автори, часто-густо трактуючи відносини власності, розуміють під ними всіляку належність будь-яких матеріальних і нематеріальних благ (як речей, так і, наприклад, результатів інтелектуальної діяльності) кому-небудь, у тому числі не обов'язково суб'єктам правовідносин [11, с. 298].

Втім, на думку В. Жукова, термін «інтелектуальна власність» характеризується як умовне явище і не відповідає суті правового явища — праву власності [12, с. 44].

Звісно, йдеться про власність як не про речі чи майно, а про визначені економічні (фактичні) відносини, забезпечені правовим оформленням. Як соціальні відносини вони виникли не одразу з появою *Homo sapiens*, а лише тоді, коли привласнення відвойованих людиною у природи матеріальних благ потребувало їх суспільного визнання та закріплення [1, с. 16, 17].

Однією з форм власності є «приватна власність», що означає абсолютне, захищене законом право громадянина чи юридичної особи на конкретне майно (землю, нерухомість, засоби виробництва, гроші, цінні папери, товари, інтелектуальний продукт) [13].

Резюмуючи погляди дослідників, слід зазначити, що терміни «власність», «приватна власність» та інші різновиди поняття власності сформовані упродовж певного періоду історичного процесу шляхом наповнення цих понять змістом стосовно володіння, розпоряджання, управління речами, майном, тобто матеріальними благами, а також нематеріальними благами, та заборони іншим суб'єктам користуватися ними без відповідної згоди володаря.

За результатами проведених досліджень становлення поняття «інтелектуальна власність» П.П. Крайнев встановив, що цей термін можна застосовувати у вигляді переліку його конкретних об'єктів [14, с. 16].

Об'єктами права інтелектуальної власності, на думку О.М. Мельник, слід вважати ті результати творчої діяльності, на які виникають права в певній особі. Під такою особою слід розуміти суб'єкта права інтелектуальної власності (будь-яку фізичну чи юридичну особу). Право інтелектуальної власності виникає не на всі результати творчої діяльності, а лише на ті, що відповідають вимогам закону [15, с. 29; 16, с. 7].

З огляду на зазначене доцільно одночасно враховувати міркування як П.П. Крайнева, так і О.М. Мельник, а саме стосовно поняття «інтелектуальна власність» правильніше було б говорити про співвідношення конкретних об'єктів і встановлення прав на них у нормативних актах. А отже, визначення нових об'єктів інтелектуальної власності потребує невідкладних додаткових заходів щодо нормативно-правового закріплення. Як слушно зазначає О.М. Мельник, «...поняття інтелектуальної власності ширше ніж його правове визначення» [15, с. 19].

Передумовою набуття права інтелектуальної власності в установленому законом порядку, на думку А.І. Кубаха, є процес формалізації, адже інтелектуальна власність — це формалізований результат творчої інтелектуальної діяльності, що надає його автору або особі, яку визначено чинним законодавством, право власності на цей результат, яке набувається, здійснюється і захищається відповідно до законодавчо встановлених норм і правил. Врегульовані законом суспільні відносини стосовно володіння, користування і розпоряджання результатами інтелектуальної творчої діяльності становлять інститут права інтелектуальної власності [5, с. 8].

Загалом термін «власність» вживають у доволі різних значеннях. В одних випадках його використовують як синонім, еквівалент понять «майно» або «речі», коли йдеться, наприклад, про «передачу власності» або про «придбання власності». В інших випадках мають на увазі суто економічні відносини, а інколи, навпаки, ототожнюють це поняття з власне юридичною категорією — правом власності [1, с. 16].

Згідно зі ст. 2 Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності, підписаної в м. Стокгольмі 14 липня 1967 року, «інтелектуальна власність» передбачає права, що належать до:

- літературних, художніх і наукових творів;
- виконавчої діяльності артистів, звукозапису, радіо- і телевізійних передач;
- винаходів у всіх сферах діяльності людини;
- наукових відкриттів;
- промислових зразків;
- товарних знаків, знаків обслуговування, фірмових найменувань і комерційних позначень;
- захисту від недобросовісної конкуренції;
- інших прав, які стосуються інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній і художній сферах [5, с. 8; 17, ст. 2, р. VIII].

Водночас у законодавстві України поняття «право інтелектуальної власності» визначено як: «... право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений цим Кодексом та іншим законом. Право інтелектуальної власності становлять особисті немайнові права інтелектуальної власності та (або) майнові права інтелектуальної власності, зміст яких щодо певних об'єктів права інтелектуальної власності визначається цим Кодексом та іншим законом» [18, ст. 418].

Слушною є думка І.Г. Запорожець, яка під інтелектуальною власністю розуміє «...не що інше, як сукупність виключних прав на результати інтелектуальної діяльності (об'єкти права інтелектуальної власності), а також на деякі інші, прирівняні до них об'єкти» [2, с. 12].

За роки розвитку суспільства склалися певні визначення прав інтелектуальної власності: «право промислової власності», «авторське право» та «суміжні права». Авторське право регулює права на літературні, художні та наукові твори, а суміжні права — на виступи виконавців, фонограми і програми ефірного мовлення [19, с. 9]. Відповідно до Паризької конвенції з охорони промислової власності промислова власність — це права, що стосуються винаходів, корисних моделей, промислових зразків, знаків для товарів і послуг, фірмових найменувань, зазначень походження товарів, а також захисту від недобросовісної конкуренції. Промислова власність також поширюється на галузі сільськогосподарського виробництва та видобувної промисловості і на всі продукти промислового чи природного походження [20, с. 319].

Вирізняють гуманітарний напрям інтелектуальної діяльності та наукову, науково-технічну творчість, без яких успішний розвиток будь-якого суспільства є неможливим [15, с. 19]. На відміну від наукової, науково-технічної творчості, зміст і завдання якої випливають з її назви, основним завданням гуманітарного напрямку інтелектуальної, творчої діяльності є формування світогляду кожного члена суспільства, в основі якого передусім національні інтереси, патріотизм, повага до його історії, культури, мови, народних звичаїв і до народу в цілому.

З огляду на важливість обох напрямів інтелектуальної творчої діяльності для розвитку суспільства доцільно зупинитися на основній рушійній силі економічного розвитку будь-якої країни, а саме на розвитку наукової і науково-технічної сфер і впровадженні результатів наукових досліджень у практичну діяльність суспільства.

Правове забезпечення науково-технічної діяльності в Україні здійснюється відповідно до Конституції України [21], Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [22], низки інших нормативно-правових документів. Розвиток науки і техніки, як зазначено в Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність», є визначальним чинником прогресу суспільства, підвищення добробуту його членів, їх духовного та інтелектуального зростання. Цим зумовлена необхідність пріоритетної державної підтримки розвитку науки як джерела економічного зростання і невід'ємної складової національної культури та освіти, створення умов для реалізації інтелектуального потенціалу громадян у сфері наукової і науково-технічної діяльності, цілеспрямованої політики у забезпеченні використання досягнень вітчизняної та світової науки і техніки для задоволення соціальних, економічних, культурних та інших потреб.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» науково-технічна діяльність — це інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань у всіх галузях техніки і технологій.

Водночас результати творчої діяльності, що наділяються правовою охороною, визначаються об'єктами інтелектуальної власності і є результатами інтелектуальної діяльності. Отже, інтелектуальна власність (результати інтелектуальної діяльності) є результатом інтелектуальної, творчої діяльності, що відповідає вимогам чинного законодавства. Лише в такому разі їй надається правова охорона. Об'єкт інтелектуальної власності є результатом розумової діяльності (інтелектуальна — від лат. *intellectus* — розум) [20; 21; 22].

Резюмуючи зазначене вище, можна дійти висновку, що результатом наукової і науково-технічної діяльності здебільшого повинні бути об'єкти інтелектуальної власності.

Отже, висновок І.Г. Запорожець стосовно того, що промислова власність у сучасному розумінні для фахівців, обізнаних у сфері інтелектуальної власності, — це складова інтелектуальної власності, яка стосується творинь людського розуму, у цілому є слушним [2, с. 13]. Термін «промислова власність» загалом застосовують для позначення рухомої і нерухомої матеріальної власності, яку використовують під час матеріального виробництва (будівель, споруд, обладнання тощо). За таких умов фахівці і науковці різних галузей і спеціалізацій по-різному тлумачать поняття «промислова власність», що інколи призводить до непорозуміння та плутанини під час застосування правових норм [14, с. 18, 19].

Зрозуміло, що не будь-якому науковому та науково-технічному результату притаманне володіння вартістю і споживчою вартістю. Для прикладу, негативному науковому чи науково-технічному результату притаманна лише споживча вартість (при цьому не притаманна вартість), оскільки негативний результат є важливим джерелом інформації про те, що напрям вибрано неправильно, і з точки зору замовника, споживача він взагалі непотрібний, тому що не надходить в обіг. За умови кризи ймовірність отримання таких результатів відштовхує інвесторів, спонсорів, стримує направлення бюджетних ресурсів на проведення довготривалих і фундаментальних досліджень [23, с. 57].

Проте у контексті цього дослідження йдеться про позитивну складову результатів науково-технічної діяльності, яка підпадає під термін «промислова власність».

Таким чином, з огляду на зазначене слід ще раз підкреслити, що промислова власність входить до складу інтелектуальної власності та є її основною складовою. Крім цього, промислова власність — це результат творчої діяльності людини або як різновид наукової діяльності переважно у науково-технічній сфері та є об'єктом правової охорони, а отже, може бути втілена (реалізована) у промисловості (як у промислових об'єктах, так і у способах виробництва).

Розглянемо поняття про особисті немайнові та майнові права на об'єкти промислової власності.

Особисті немайнові права автора передбачають право авторства, тобто право вважатися творцем об'єкта патентного права, що є найважливішим власним немайновим правом людини. Право авторства означає, що тільки справжній творець може називати себе автором винаходу, корисної моделі чи промислового зразка. Інші особи, які використовують ці об'єкти, зобов'язані зазначати ім'я автора. Право авторства закріплює факт створення того чи іншого творчого результату певною особою, що має значення для суспільної оцінки як самого результату, так і особи автора. Юридична особа за жодних обставин не набуває прав авторства і може бути лише власником прав на об'єкт патентного права [20, с. 349].

Майнові права автора виникають у випадку, якщо він стає патентовласником. Відтак відповідно до чинних законів у сфері патентного права він може розпоряджатися патентом на власний розсуд, тобто комерційна реалізація патенту залежить від нього самого. Крім цього, йому належить право на одержання винагороди за перевідступлення патенту та продажу ліцензії. Авторам службових винаходів

і корисних моделей, які не є патентовласниками, належить право на відповідну винагороду від роботодавця. Майнові права встановлено положеннями статей 464—470 Цивільного кодексу України (далі — ЦК України) [18] і відповідними законами про інтелектуальну власність. Фізична або юридична особа, що володіє патентом на винахід, корисну модель, промисловий зразок і виключними правами на використання зазначених об'єктів, що випливають із патенту, є патентовласником. Патентовласником може бути автор винаходу, корисної моделі, промислового зразка, його спадкоємець або інші правонаступники у передбачених законодавством випадках [20, с. 350].

З огляду на забезпечення реального прибутку від використання об'єктів промислової власності найбільший інтерес становлять майнові права автора, а отже, надійність правової охорони інтелектуальної власності є доволі актуальною.

Майнові права суб'єктів права промислової власності мають певні суттєві особливості порівняно з майновими правами на інші об'єкти інтелектуальної власності. Насамперед зазначені права виникають лише на підставі відповідної кваліфікації об'єктів промислової власності, тобто з моменту, коли відповідний державний орган визнає в установленому порядку результати науково-технічної чи іншої творчої діяльності охороноздатними і на цій підставі видає відповідний правоохоронний документ (патент або свідоцтво) [2, с. 15; 15, с. 194].

Найпоширенішими правопорушеннями у сфері промислової власності, на думку А.І. Кубаха, є виробництво та розповсюдження фальсифікованої продукції з незаконним використанням торговельних марок, географічних зазначень і комерційних (фірмових) найменувань відомих вітчизняних та зарубіжних виробників і виготовлення товарів з використанням запатентованих винаходів, корисних моделей та промислових зразків без згоди власників прав на них [5, с. 109].

Попри схожість майнових прав суб'єктів права промислової власності на різні об'єкти цієї власності між ними є певні відмінності, які зумовлені характером та особливостями цих об'єктів. Найближчими за своїм змістом є майнові права на винаходи, корисні моделі і промислові зразки, що зумовлює доцільність їх розгляду в сукупності [15, с. 194]. Майнові права на зазначені об'єкти отримали чітке закріплення в Законах України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [24] та «Про охорону прав на промислові зразки» [25]. Відповідно до цих нормативних актів суб'єктам промислової власності надається виключне право використовувати винахід, корисну модель чи промисловий зразок за своїм розсудом, якщо таке використання не порушує прав інших осіб. Виключне право на використання винаходу, корисної моделі і промислового зразка, як, до речі, і на всі інші об'єкти промислової власності, передбачає також право зазначених суб'єктів забороняти іншим особам їх використання, крім випадків, передбачених чинним законодавством [2, с. 16].

Порушенням прав на винахід чи корисну модель, зокрема, є вчинення без дозволу власника патенту таких дій: виготовлення продукту із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі), застосування такого продукту, пропонування для продажу, у тому числі через мережу Інтернет, продаж, імпорт та інше введення його в цивільний обіг або зберігання такого продукту в зазначених цілях; застосування процесу, що охороняється патентом, або пропонування його для застосування в Україні, якщо особа, яка пропонує цей процес, знає про те, що

його застосування заборонено без згоди власника патенту [5, с. 109—110; 24, ст. 28].

Порушенням прав на промисловий зразок визнається виготовлення виробу із застосуванням запатентованого промислового зразка, застосування такого виробу, пропонування для продажу, в тому числі через мережу Інтернет, продаж, імпорт та інше введення його в цивільний обіг або зберігання такого виробу в зазначених цілях [5, 110; 25, ст. 20].

Дещо відрізняються від майнових прав на винаходи, корисні моделі та промислові зразки майнові права на такі об'єкти промислової власності, як знаки для товарів і послуг та зазначення походження товарів, які мають свою специфіку.

Відповідно до ст. 495 ЦК України майновими правами інтелектуальної власності на торговельну марку є: право на використання торговельної марки; виключне право дозволяти використання торговельної марки; виключне право перешкоджати неправомірному використанню торговельної марки, у тому числі забороняти таке використання; інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законодавством України, яким регулюються права на окремі об'єкти інтелектуальної власності. Зокрема, такою нормою є ст. 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [26]. Додатково до зазначених вище прав у пункті 7 цієї статті визначено, що «...власник свідоцтва може передавати будь-якій особі право власності на знак повністю або відносно частини зазначених у свідоцтві товарів і послуг на підставі договору» [20, с. 422—423]. Згідно з пунктом 4 ст. 16 цього Закону використанням знака визнається: нанесення його на будь-який товар, для якого знак зареєстровано, упаковку, в якій міститься такий товар, вивіску, пов'язану з ним, етикетку, нашивку, бирку чи інший прикріплений до товару предмет, зберігання такого товару із зазначеним нанесенням знака з метою пропонування для продажу, пропонування його для продажу, продаж, імпорт, (ввезення) та експорт (вивезення); застосування його під час пропонування та надання будь-якої послуги, для якої знак зареєстровано; застосування його в діловій документації чи в рекламі та в мережі Інтернет, у тому числі в доменних іменах.

Правами інтелектуальної власності на географічне зазначення відповідно до ст. 503 ЦК України є:

- право на визнання товару (послуг) географічним зазначенням;
- право на використання географічного зазначення;
- право перешкоджати неправомірному використанню географічного зазначення, в тому числі забороняти таке використання [18].

Права інтелектуальної власності на географічні зазначення, що належать окремим суб'єктам права інтелектуальної власності на географічні зазначення, встановлюються Законом України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» [27].

Суттєві відмінності у природі правової охорони кваліфікованого зазначення походження товару та інших об'єктів інтелектуальної власності породжують відмінності в повноваженнях їх користувачів. По-перше, надання права користування кваліфікованим зазначенням походження товарів одній особі не обмежує права інших осіб — виробників товарів у цій місцевості — на отримання свідоцтва на використання цього самого географічного зазначення. По-друге, особа, що одержала право на користування географічним зазначенням, не може видавати ліцензію на

його використання іншим особам. По-третє, власник свідоцтва на використання географічного зазначення не може забороняти (перешкоджати) спеціально уповноваженим органам здійснювати контроль за наявністю в товарі особливих властивостей та інших характеристик, на підставі яких зареєстровано кваліфіковане зазначення походження товару або право на його використання [20, с. 441].

На завершення слід зазначити, що достатньо всебічно дослідження та аналіз особистих майнових прав на об'єкти промислової власності проведено багатьма вченими-правознавцями [2, с. 14—19; 20, с. 349—441; 28, с. 228—305].*

Список використаної та рекомендованої літератури

1. Писачкин В.В. Интеллектуальная собственность в системе социальных отношений и ценностных ориентаций : дис. ... кандидата соц. наук : 22.00.04 / Писачкин Вячеслав Владимирович. — Саранск, 2003. — 211 с.
2. Запорожець І.Г. Адміністративно-правові засади управління у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07 / Запорожець Ірина Григорівна. — Харків, 2006. — 201 с.
3. Адміністративне право України : навч. посіб. для курсан. та студ. юрид. спец. вищих навч. закл. / [Конопльов В.В., Кузніченко С.О., Шильник В.Ю., Беньковський С.Ю.]. — Харків : ТОВ «ПРОМЕТЕЙ-ПРЕС», 2007. — 268 с.
4. Голосніченко І.П. Адміністративне право України: основні поняття : навч. посіб. [Електронний ресурс] / Голосніченко І.П., Стахурський М.Ф., Золотарьова Н.І. ; за заг. ред. І.П. Голосніченка. — К. : ГАН, 2005. — 232 с. — Режим доступу : <http://www.pravoznavec.com.ua/books/65/3503/13/>.
5. Кубах А.І. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / А.І. Кубах. — Харків : ХНАМГ, 2008. — 149 с.
6. Андрюшин А.Г. Интеллектуальная собственность и гражданско-правовые способы ее защиты: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.03 / А.Г. Андрюшин. — Волгоград, 2006. — 206 с.
7. Гальперин Л.Б. Интеллектуальная собственность: сущность и правовая природа / Л.Б. Гальперин, Л.А. Михайлова // Советское государство и право. — 1991. — № 12. — С. 37—42.
8. Підпригора О.А. Право інтелектуальної власності України : навч. посіб. для студ. юрид. вузів і фак. ун-тів / О.А. Підпригора, О.О. Підпригора. — К. : Юрінком Інтер, 1998. — 336 с.
9. Рассудовский В.А. Проблемы правового регулирования инновационной деятельности в условиях рыночной экономики / В.А. Рассудовский // Государство и право. — 1994. — № 3. — С. 60—70.
10. Кейзеров Н.М. Об особенностях и некоторых проблемах правовой защиты интеллектуальной собственности / Н.М. Кейзеров // Советское государство и право. — 1990. — № 10. — С. 90—97.
11. Матеи У. Основные положения права собственности / У. Матеи, Е.А. Суханов. — М. : Юрист, 1999. — 384 с.
12. Жуков В. Ринк інтелектуальної власності і новий Цивільний кодекс України / В. Жуков // Інтелектуальна власність. — 2000. — № 3. — С. 43—45.
13. Приватна власність. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org>.
14. Крайнів П.П. Інтелектуальна економіка: управління промисловою власністю : монографія / П.П. Крайнів. — К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2004. — 448 с.

* Продовження у наступному номері збірника.

15. Мельник О.М. Цивільно-правова охорона інтелектуальної власності в Україні: дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.03 / О.М. Мельник. — Харків, 2004. — 403 с.
16. Жаров В.О. Захист права інтелектуальної власності в Україні / В.О. Жаров. — К., 2002. — 188 с.
17. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності // Інтелектуальна власність. — 1998. — № 1. — С. 51—62.
18. Цивільний кодекс України : станом на 19 червня 2003 року / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40—44. — Ст. 356.
19. Гражданское право : учебник / [под ред. А.П. Сергеева, Ю.К. Толстого]. — М. : ПРОСПЕКТ, 1999. — Ч. III. — 592 с.
20. Право інтелектуальної власності. Академічний курс : підруч. для студ. вищих навч. закл. / [Орлюк П., Андрощук Г.О., Бутнік-Сіверський О.Б. та ін.] ; за ред. О.П. Орлюк, О.Д. Святоцького. — К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2007. — 696 с.
21. Конституція України : станом на 28 червня 1996 року / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
22. Закон України від 13 грудня 1991 року № 1977-XII «Про наукову і науково-технічну діяльність» / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 12. — С. 165.
23. Мягкова Н.А. Интеллектуальная собственность в воспроизводстве научно-технического потенциала: дис. ... кандидата экон. наук: 08.00.01 / Наталья Андреевна Мягкова. — Томск, 1998. — 160 с.
24. Закон України від 15 грудня 1993 року «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 7. — Ст. 32.
25. Закон України від 15 грудня 1993 року «Про охорону прав на промислові зразки» // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 7. — Ст. 34.
26. Закон України від 15 грудня 1993 року «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 7. — Ст. 36.
27. Закон України від 16 червня 1999 року № 752-XIV «Про охорону прав на зазначення походження товарів» // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 32. — Ст. 267.
28. Право інтелектуальної власності : підр. для студ. вищих навч. закл. / [за ред. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького]. — К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2002. — 624 с.